

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗУМІННЯ АРГУМЕНТАЦІЇ У ЛОГІКО-ЮРИДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

У статті розглядаються проблеми витлумачення понять "аргументація" та "юридична аргументація". Визначається: в яких сенсах вживається термін "аргументація" у сучасній науковій та навчальній українській літературі, а також його роль у теоретичних розробках у галузі права; які сенси поняття "юридична аргументація" слід виділяти при його тлумаченні.

Ключові слова: аргумент, аргументація, обґрунтування, спосіб обґрунтування, юридична аргументація, теорія, теорія юридичної аргументації.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ сторіччя в рамках логічного знання особливої актуальності набуває аргументативна проблематика, дослідження якої передбачає поєднання теоретичних знань з їх практичним застосуванням. Найважливішою цариною застосування розробок дослідників аргументації є юридична аргументація. Багато хто з теоретиків і філософів права присвячує свої дослідження знаходженню можливих шляхів розв'язання проблем, пов'язаних з аргументацією у праві. Проте зрозуміло, що існуючих на цей час розроблених наукових підходів недостатньо, щоб у повній мірі розібратися у зазначеному феномені. Не в останню чергу цьому перешкоджають існуючі різні точки зору на розуміння понять "аргументація" та "юридична аргументація". Неоднозначне вживання дослідниками поняття "юридична аргументація" ускладнює розуміння їхніх позицій відносно запропонованого розв'язання певних проблем, що виникають у процесах аргументації в галузі права. Складність однозначного розуміння поняття "юридична аргументація" пов'язана з неоднозначністю сенсу терміна "аргументація".

Мета цієї статті – розглянувши проблеми витлумачення понять "аргументація" та "юридична аргументація", визначити, в яких сенсах вживається термін "аргументація" у сучасній науковій та навчальній українській літературі, а також його роль у теоретичних розробках у галузі права; визначити, які сенси поняття "юридична аргументація" слід виділяти при його тлумаченні.

Сам термін "аргументація" аналізувався дослідниками, які вивчають такий феномен, як аргументація. Робота, в якій здійснено герменевтичний аналіз термінології, пов'язаної з аргументацією, та позначуваними цими термінами явищ, була проведена дослідниками для англійської та російської мов [13; 4]. Як підкреслює Г. В. Гриненко, термін "аргументація" у більшості європейських мов є фонетична калька латинського іменника "argumentatio" та має у них приблизно те ж саме значення, що й у латині. Термін "аргумент" походить від латинського іменника "argumentum" [4, с. 49].

Звертаючись до англійської мови, розглянемо значення термінів "argumentation", "argument", "argue", що є важливими для нашого дослідження. Англо-український словник, укладником якого є М. І. Балла, містить такі значення дієслова "argue": 1) сперечатися; 2) аргументувати; 3) переконувати; 4) твердити, доводити; 5) свідчити, бути доказом (підтвердженням); 6) (юр.) визнавати винуватим, ухвалювати вирок, обвинувачувати. Іменник "argument" в англійській мові за даними цього словника має такі значення: 1) довід, доказ аргумент; 2) аргументація; 3) дискусія, спірка; 4) короткий (стислий) зміст (книги); 5) (мат.) аргумент, незалежна змінна величина; 6) (лог.) середній термін силогізму. Стосовно терміна "argumentation" зазначений словник подає тільки два значення, а саме: 1) аргументація; наведення доводів; 2) спір, спірка [1, с. 73]. Проте Ф. Х. ван Єємерен [Frans H. van Eemeren] зазначає, що у сучасній англійській літературі з мовної комунікації та дискурсного аналізу зазначений термін має такі значення: 1) довід або аргумент; 2) дискусія або обмін думками; 3) суперечка; 4) спосіб (форма) обґрунтування у логічному сенсі. До зазначених значень терміна "аргументація" Ф. Х. ван Єємерен додає ще одне – п'яте, визначаючи аргументацію як особливий вид діяльності. На його думку, аргументація є вербальною, соціальною та раціональною діяльністю, метою якої є переконання розумного судді у прийнятності (неприйнятності) будь-якої точки зору шляхом висунення сукупності тверджень, що призначена для того, щоб підтвердити (або спростувати) цю точку зору [13].

Звертаючись до української мови, розглянемо як зазначені слова, а також, дієслово, що утворене з того ж самого кореня, тлумачаться у розмовній мові. Одинадцятитомний "Словник української мови", який було видано у 1970 – 1980 роках, що став першим в історії тлумачним словником української мови, дає такі роз'яснення: "Аргумент – 1) підстава, доказ, які наводяться для обґрунтування, підтвердження чогонебудь; 2) (мат.) незалежна змінна величина. Аргументація – 1) те саме, що аргументування, тобто дія за значенням аргументувати; 2) сукупність аргументів. Аргументувати – наводити аргументи, докази; обґрунтовувати" [1, с. 57–58]. На цьому словнику ґрунтуються чи не всі сучасні українські тлумачні словники, зокрема "Великий тлумачний словник сучасної української мови" та оновлений "Словник української мови у 20 томах", публікацію якого розпочала Академія наук України у 2010 році. Вони містять такі самі значення розглядуваних слів.

Порівнюючи значення англійського терміна "argumentation" та терміна "аргументація" в українській мові, прописане у відповідних словниках, можна констатувати наступне. В обох словниках перше значення аналізованого терміна – це діяльність по наведенню доводів (аргументів). У цьому сенсі термін "аргументація" у повсякденній українській мові у своєму першому значенні близький до п'ятого значення зазначеного терміна, що надається йому в англійській науковій літературі з мовної

комунікації та дискурсного аналізу. Треба зазначити, що, виходячи із розгляданого українського словника, спираючись на визначений у ньому сенс дієслова "аргументувати", аргументація як певна діяльність може розглядатися як синонім обґрунтування. Друге значення аналізованого англомовного терміна, визначене у зазначеному словнику (спір, спірка) та друге і третє його значення, яке зустрічається у науковій англомовній літературі (дискусія або обмін думками; суперечка), а також, третє значення слова "argument" (дискусія, спірка) у словниках української мови взагалі не пов'язані з терміном "аргументація". Також в українських тлумачних словниках відсутнє розуміння аргументації як способу обґрунтування у логічному сенсі, тобто четверте значення відповідного терміна, існує у сучасній англомовній науковій літературі.

Отже, у тлумачних словниках української мови одне із значень терміна "аргументація" – це певного типу діяльність, а саме, по наведенню аргументів, доказів; діяльність, пов'язана з обґрунтуванням. На таке саме значення зазначеного терміна у тлумачних словниках російської мови звертає увагу Г. І. Гриненко на початку власного аналізу наукових російськомовних робіт, в яких подано визначення аргументації. Г. І. Гриненко виділяє три основні значення аналізованого терміна у російській мові. Ідеться про розуміння аргументації як аргументативної діяльності, як власне обґрунтування тези та як спосіб обґрунтування тези. Аналізуючи взаємний зв'язок цих значень, російська дослідниця визначає аргументативну діяльність як обґрунтовуючу діяльність в аргументативній ситуації [4, с. 53].

В українському "Філософському енциклопедичному словнику" (2002 р.) термін "аргументація" визначається як "процес обґрунтування людиною певного положення (твердження, гіпотези, концепції) з метою переконання в його істинності, слушності" [9, с. 36]. Зазначимо, що в україномовній літературі термін "аргументація" розглядається в основному у навчальній літературі з логіки, еристики, а також у колективній монографії "Юридична аргументація. Логічні дослідження". Зазначений термін визначається, виходячи з предмета цієї дисципліни, з якої написано той чи інший підручник. Так, у власному підручнику з логіки для студентів юридичних факультетів А. Є. Конверський, попередньо називаючи аргументацію способом інтелектуальної діяльності, зазначає, що "аргументацію можна визначити як спосіб міркування, який складається із доведення і спростування, в ході яких формується переконання в істинності чи хибності якогось положення як у самого автора, так і у опонентів" [6, с. 315]. У підручнику з еристики І. В. Хоменко визначає аргументацію як "діяльність учасника суперечки, мета якої – захистити свою точку зору, переконавши співрозмовника в її прийнятності" [10, с. 51]. У підручнику під назвою "Юридична логіка", авторами якого є О. М. Бандурка та О. В. Тягло, у розділі "Логічні основи юридичної аргументації" зазначається таке: "Процедуру обґрун-

тування висновку з тієї чи іншої проблеми, яка полягає у наведенні більш-менш вагомої підстави висновку, називатимемо логічною аргументацією" [3, с. 154]. Колективна монографія "Юридична аргументація. Логічні дослідження", в якій юридична аргументація визначається як міждисциплінарний логіко-юридичний науковий предмет, містить такі сенси терміна аргументація: 1) "логічна процедура, в процесі якої здійснюється підтвердження одного судження за допомогою іншого" та 2) "процес підбору та побудови часткової або повної структури аргументів для подальшого обґрунтування якого-небудь твердження з використанням інших тверджень" [11, с. 8, 98].

Отже, так само, як і в російській мові, в українській мові наявні три основні значення терміна "аргументація". На нашу думку, із зазначених вище визначень аргументації, тлумачення аргументації як конкретної аргументативної діяльності містять підручники, авторами яких є А. Є. Конверський та І. В. Хоменко. Розуміння аргументації як власне обґрунтування наявне у згаданому словнику української мови, в українському "Філософському енциклопедичному словнику" та у другому визначенні зазначеного терміна у колективній монографії "Юридична аргументація. Логічні дослідження". Сенс терміна "аргументація", який, на думку Ф. Х. ван Єсмерена, є четвертим значенням цього терміна, наявним в англійській літературі з мовної комунікації та дискурсного аналізу, тобто як способу обґрунтування тези, міститься у вище згаданому підручнику "Юридична логіка" та у першому його визначенні у зазначеній колективній монографії.

У даному дослідженні, виходячи із запропонованого Г. І. Гриненко розуміння аргументативної діяльності, будемо ґрунтуватися на тлумаченні аргументації в праві як обґрунтовуючої діяльності в аргументативній ситуації. Останню складають суб'єкти юридичної ситуації, їхні цілі, час, місце, різні відношення, що релевантні для юридичного аргументативного дискурсу та відношення обґрунтування у ньому. Така аргументативна діяльність передбачає переконання іншого в оцінці висунутого положення. З цією метою можуть застосовуватися як "механізми" формально-логічного доведення, так і риторичні прийоми.

Поняття "юридична аргументація" у сучасній науковій літературі вживається у різних значеннях. На жаль, не завжди можна зрозуміти з тексту статті, який саме сенс вкладається його автором у зазначене поняття. Аналіз літератури, пов'язаної з проблематикою аргументації у праві дозволив нам зробити висновок, що у сучасних логіко-юридичних дослідженнях під юридичною аргументацією розуміється: 1) аргументація в галузі юридичної діяльності (наукової та практичної); 2) наука; 3) царина дії особливих інституціональних норм та критеріїв (закону та права, інститутів влади та правозастосування тощо); 4) навчальна дисципліна логічного циклу, предметом якої є логічні засоби переконання у мовленнєвих діях юридичного значення при досягненні цілей права.

На нашу думку, розглядаючи статус юридичної аргументації, некоректно по відношенню до неї вживати поняття "наука". Так, наприклад, М. Д. Савенко вважає, що "юридичну аргументацію необхідно розглядати у вузькому значенні як науку про засоби, способи, методи переконання, наведення доказів, обґрунтування при розв'язанні спірних правових питань, вирішенні конкретних справ, що виникають в юрисдикційній сфері функціонування суспільства та діяльності держави" [7, с. 11]. Говорячи про науку, ми передбачаємо системно організовані знання про предмет дослідження, чого не можна сказати по відношенню до теоретичних розробок в галузі юридичної аргументації. Отже, вважаємо, що точніше було б стосовно юридичної аргументації говорити про напрямок наукових досліджень, мета яких полягає у розгляді різноманітних аспектів такого виду діяльності, як аргументація, а також, її специфіки у правовому контексті.

Вищою формою організації наукового знання є теорія. Говорячи про юридичну аргументацію як теорію, на нашу думку, слід уточнювати, в якому сенсі слова "теорія" використовується поняття "теорія юридичної аргументації". Вважаємо, що через складність аргументації як предмета дослідження, що стосується і специфіки цього феномена у праві, неможлива як строго наукова теорія аргументації (тобто теорія аргументації як наука), так і теорія юридичної аргументації як наука. Мова може йти про напрямок досліджень, тобто про теоретичні розробки у конкретній галузі знання. У цьому сенсі мова буде йти про широке розуміння теорії як особливої сфери людської діяльності та її результатів, яка включає в себе сукупність ідей, поглядів, концепцій, вчень, уявлень про об'єктивну діяльність. Теорія у такому розумінні протистоїть практиці як предметно-чуттєвій діяльності і водночас перебуває з нею в органічній єдності [5, с. 633]. Виходячи з такого розуміння теорії, можна говорити про різні підходи до побудови теорії аргументації взагалі та юридичної зокрема, головними з яких є логічний, риторичний, діалектичний.

Крім того, що фокусування на різних аспектах аргументації є підставою формування різних теорій юридичної аргументації, звернемо увагу на використання, як базового, поняття аргументації у теоріях праворозуміння. Ідеться про існування аргументативної теорії права. Загалом аргументативна теорія права, в основі якої лежить поняття "аргументація", є певним комплексом поглядів на сутність та призначення права, основні алгоритми його розвитку, систему методів його дослідження. Аргументативний підхід протиставляє себе іншим підходам до розуміння права. Він достатньо різномірний. Його прибічники близькі як до природно-правового (наприклад, Р. Алексі), так і до позитивістського (наприклад, М. Атієнза) підходів.

На думку іспанського теоретика М. Атієнзи, у реальній практиці правового спілкування головну роль відіграє дискусія, аргументація з приводу справедливості. Для нього справедливе означає розумне, встано-

влене у межах аргументації. У зазначеній позиції йдеться про тотожність правоти (права) та розумності, що виражається терміном "справедливість". Цінність справедливості є об'єктивно заданою, її потрібно лише виявити через аргументацію. Аргументація з приводу знаходження справедливості є правом [2, с. 234].

Визначаючи свою теорію як аргументативну, М. Атієнза не репрезентує її як форму синтезу інших підходів до права або того, що теоретики права називають типами праворозуміння. Хоча, як показує М. В. Антонов [2, с. 235], правова концепція цього іспанського мислителя є інтегративною, оскільки включає в себе елементи різних підходів до права. Близькими своїй концепції М. Атієнза називає таких теоретиків, як Р. Алексі, Н. МакКормік, А. Печенік, Н. Боббіо.

Право як форма аргументації репрезентується не тільки у концепції М. Атієнзи. Інша справа, що, на відміну від прибічників аналітичного підходу до права (так званого "ексклюзивного правового позитивізму"), М. Атієнза вважає, що право як форма аргументації містить в собі логічні, семантичні, матеріальні (соціально-культурні) аспекти юридичної практики, тоді як для одного із прибічників юридичного нормативізму Є. В. Булигіна важливою є нормативна системність права, його незмінна логічна структура. Для нього право постає скоріше як форма логічної аргументації. Як підкреслює М. В. Антонов [2, с. 230], різниця у підходах Є. В. Булигіна та М. Атієнзи міститься у розумінні поняття аргументації. За Є. В. Булигіном, обґрунтування та переконання є двома видами аргументації. Різниця між цими видами аргументації полягає у тих прийомах та способах, які використовуються. Ітиметься про обґрунтування у тому випадку, якщо певне положення підкріплюється логічними доводами чи доведеннями. Якщо ж певна пропозиція спирається на психологічну переконливість, сугестивність, силу емоційних тонів, тоді мова буде йти про переконання. Стверджуючи, що у багатьох царинах дійсності зазначені види аргументації переплітаються, Є. В. Булигін вважає, що психологічна аргументація не входить у межі поняття права.

М. Атієнза, вважаючи аргументацію одним із базових, неподільних на елементи фактів соціальної взаємодії, підкреслює, що для терміна "аргументація", так само, як і для терміна "гра", який він запозичує у Л. Вітгенштайна, неможливо знайти єдине визначення. Іспанський вчений заперечує ідею представників школи правового реалізму про збіг аргументації з практичною діяльністю судових органів, вважаючи, що вона містить у собі зазначену діяльність. Проте аргументація, на його думку, не є також виключно логічною діяльністю. М. Атієнза розуміє аргументацію достатньо широко, практично охоплюючи цим терміном всю сферу можливої комунікації у суспільстві. Він виділяє в аргументації такі чотири головні елементи: 1) мову як засіб комунікації; 2) проблему або питання, яке дає привід до початку справедливого рішення, справедливого положення речей, оскільки аргументація є свого роду діяльність,

яка відбувається між *a quo term*, проблемою та *ad quem term*, рішенням або відповіддю; 3) результатом зазначеного виду діяльності є набір висловлювань, в якому можна виділити такі елементи: засновки, висновок, вивід; 4) критерії, які дозволяють кваліфікувати аргумент як правильний або неправильний, переконливий або непереконливий тощо. Крім того, М. Атієнза виділяє три головні концепції аргументації: формальну, матеріальну, прагматичну. Підставою, за якою їх виділяє іспанський вчений, є характер проблеми, що породжує аргументативний дискурс. Перша концепція аргументації пов'язана з формальними проблемами, які є такими, оскільки мають справу з абстракціями. Проте, на думку М. Атієнзи, це не означає, що вони не пов'язані з жодною соціальною практикою: формальна логіка, наприклад, сама по собі є практикою; крім того, здійснювати рішення цього типу проблем є гарним тренуванням для вирішення інших не суто формальних проблем. Тут аргументація орієнтована на результат, а не на сам процес, вона зосереджується переважно на формальних зв'язках між засновками та висновками. Критерії правильності побудови міркувань надані правилами виводу. У другій концепції аргументації, яка пов'язана з вирішенням "матеріальних" проблем (пояснення певного явища, передбачення події, судження про обґрунтованість певної поведінки, рекомендація, що хтось повинен щось зробити тощо), значущими є матеріальні критерії правильності, обґрунтованості. Тут аргументація постає у світлі загальної діяльності по знаходженню цих критеріїв. Методологічні правила (щодо джерел, щодо обґрунтованості, щодо тлумачення) відіграють аналогічну роль, що і правила виводу в попередній концепції. Третя концепція аргументації (прагматична), за М. Атієнзою, ґрунтується на розумінні терміна "аргументація" як суперечки, дискусії, діалектики, тобто як взаємодії з іншою особою (чи іншими особами), у процесі якої ми стикаємось з проблемою, як захистити чи спростувати ту чи іншу тезу. Така аргументація має соціальний характер. Підґрунтям її виступають ті елементи, які роблять аргументи значущими для учасників дискусії (переконливість, правдоподібність). Тобто акцент тут робиться на ефективності аргументації. Правила, які регулюють різні типи діалогу та риторичні дискурси тут відіграють таку саму роль, яку у попередньо зазначених концепціях грають правила виводу та методологічні правила. Всередині прагматичної концепції М. Атієнза розрізняє риторичну та діалектичну концепції. На його думку, відмінність між ними полягає насамперед у тому, що відносини, які розглядаються, відбуваються між двома або кількома агентами (пропонентом та опонентом), які відіграють активну роль в аргументативному процесі (діалектична концепція), або між оратором і певними адресатами його дискурсу (аудиторією), де останні виконують принципово пасивну роль у зазначеному процесі (риторична концепція). На думку М. Атієнзи, в юридичній аргументації присутні всі зазначені підґрунтя виділених концепцій аргументації. Вона завжди має справу з достовірні-

стю (формальний аспект), правдою та справедливістю (матеріальний аспект) та знаходженням консенсусу (діалектичний аспект). Застосування аргументів юристами з метою переконання судді або журі у судових дебатах стосовно прийнятності висунутого положення становить риторичний аспект аргументації. При виділенні видів юридичної аргументації залежно від виду юридичної діяльності можна визначити питому вагу зазначених концепцій аргументації у кожному з цих видів. Ідеться про те, що, наприклад, для аналітичної роботи з законодавчим матеріалом важливим буде формальний аспект; центральне місце в аргументації судових рішень відводиться матеріальному аспектові; в аргументації адвокатів превалює діалектичний аспект [12].

Отже, можна стверджувати, що поняття "аргументація" у теоретичних розробках у галузі права постає підґрунтям формування теорій юридичної аргументації та аргументативного підходу до розуміння права. Крім того, на нашу думку, при обговоренні питань про роль аргументації у правовій методології мова повинна йти про методологічну функцію аргументації. У такому випадку аргументація в юридичних міркуваннях відіграє подвійну роль: з одного боку, є методологічним підходом у теорії та філософії права, а з іншого – одним із основних методів в юридичній практиці, виступаючи способом раціонального обґрунтування.

Вважаємо, що при тлумаченні поняття "юридична аргументація" слід виходити з розрізнення таких його значень: 1) аргументація в галузі юридичної діяльності (наукової та практичної); 2) напрямок досліджень, мета яких полягає у розгляді різноманітних аспектів такого виду діяльності, як аргументація, з урахуванням її специфіки у правовому контексті. У цьому сенсі теоретичні розробки, пов'язані з аргументативною проблематикою у праві, називають теорією юридичної аргументації. Такі розробки мають міждисциплінарний характер; 3) царина дії особливих інституціональних норм та критеріїв (закону та права, інститутів влади та правозастосування тощо); 4) навчальна дисципліна логічного циклу, предметом якої є логічні способи обґрунтування та засоби переконання у мовленнєвих діях юридичного значення при досягненні цілей права.

1. Англо-український словник : У 2 т. – Близько 120 000 слів / Склав М. І Балла. – К. : Освіта, 1996. – Т. І. – 752 с. 2. Антонов М. В. Ексклюзивний позитивизм і аргументативна теорія права: к полемике между Е. В. Булыгиным и М. Атиензой // Правоведение. – 2010. – №1 (228). – СПб. : Юридическая книга, 2010. – С. 226 – 237. 3. Бандурка О. М. Юридична логіка : підручн. / О. М. Бандурка, О. В. Тягло : МВС України. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ. ; "Золота миля", 2011 – 224 с. 4. Гриненко Г. В. Аргументация: опыт герменевтического анализа // Мысль. – 2006. – Т. 6. – №1 – С. 48–63. 5. Йолон П. Теорія // Філософський енциклопедичний словник. – К. : Абрис, 2002. – 742 с. 6. Конверський А. Є. Логіка. Підручник. 4-те вид. перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 336 с. 7. Савенко М. Д. Юридична аргументація в конституційному судовому процесі: методологічний аспект // НАУКОВІ ЗАПИСКИ НАУКМА. – 2012. – Т. 129. – С. 11–15. 8. Словник української мови / І. К. Білодід та ін. В 11 томах. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 1, 1970. – 827 с. 9. Філософський енциклопедичний словник / Гол. редколегії В. І. Шинкарук. – К. : Абрис, 2002. – 742 с. 10. Хоменко І. В. Еристика : Підручник. К. : Центр учбової літератури, 2008. – 280 с. 11. Юридична аргумента-

ція: Логічні дослідження : моногр. / О. М. Юркевич, В. Д. Титов, С. В. Куцелал та ін. ; за заг. ред. проф. О. М. Юркевич. – Х. : Вид. Іванченко І. С., 2012. – 210 с. 12. Atienza M. Argumentation in the Law // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ivr-enc.info/index.php?title=Argumentation_in_the_Law. 13. Eemeren Frans H. van. Argumentation: an Overview of Theoretical Approaches and Research Themes // Аргументація, інтерпретація, риторика. – 2002. – Вып. 2. Електронний журнал: <http://www.argumentation.ru>.

Надійшла до редколегії 17.02.14

Е. Ю. Щербина

К ВОПРОСУ О ПОНИМАНИИ АРГУМЕНТАЦИИ В ЛОГИКО-ЮРИДИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

В статье рассматриваются проблемы толкования понятий "аргументация" и "юридическая аргументация". Определяется: в каких смыслах употребляется термин "аргументация" в современной научной и учебной украинской литературе, а также его роль в теоретических разработках в области права; какие смыслы понятия "юридическая аргументация" следует выделять при его толковании.

Ключевые слова: аргумент, аргументация, обоснование, способ обоснования, юридическая аргументация, теория, теория юридической аргументации.

O. Y. Shcherbyna

ON THE QUESTION OF ARGUMENTATION UNDERSTANDING IN THE LOGICAL AND LEGAL STUDIES

In this paper the problem of interpretation of the concepts of "argumentation" and "legal argumentation" is discussed. Determined: in what sense the term "argumentation" in the modern scientific and educational Ukrainian literature is used, as well as its role in the theoretical developments in the field of law; what meaning of "legal argumentation" should be allocated in its interpretation.

Keywords: argument, argumentation, justification, method of justification, legal argumentation, theory, theory of legal argumentation.